

2024/2025.

**СРПСКИ ЈЕЗИК
И КЊИЖЕВНОСТ
5-8. РАЗРЕДА**

СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ 5–8. РАЗРЕДА

У уџбеничким комплетима за Српски језик и књижевност заступљени су сви обавезни текстови прописани програмом наставе и учења, алтернативни, изборни текстови из домаће лектире, као и текстови из допунског избора лектире.

Сви садржаји у уџбеницима за Српски језик и књижевност окренути су ка остваривању задатих исхода и циљева, вертикалне и хоризонталне корелације, а израђени су према највишим методичким критеријумима и стандардима. Они подстичу ученике да функционално усвајају знање, развијају креативно али и критичко мишљење, омогућавају формирање естетског укуса и изграђују и богате свести о значају националне и светске књижевности и културе.

ЧИТАНКА 6

АУТОРИ: проф. др Александар Јерков,
Катарина Колаковић, Анђелка Петровић

Редизајнирано
издање
унапређено
према сугестијама
наставника и ученика.

232 стране
35 књижевно-уметничких
текстова
68 домаћих задатака
35 истраживачких
задатака
7 тестова за малу матуру
QR кодови за различите
видове корелација
кључне речи, теме,
мотиви и асоцијације

- Визуелно-графичким решењем уџбеник **одговара интересовањима данашњих генерација.**
- **Књижевно-теоријски појмови објашњени су речником који разуме ученик шестог разреда,** без компликованих фраза. Појмови су доведени у везу са књижевним делом које се обрађује; у једној лекцији дефинише се највише четири књижевно-теоријска појма...
- Све систематизације дате су у форми питања која ученике очекују на малој матури, што је уједно и **припрема за завршни тест у образовању.**
- **Разноврсни домаћи задаци** – ученици бирају задатке према личном афинитету, склоностима, интересовањима или таленту.
- **Висок ниво опште културе и информисаности,** остварен кроз анализу садржаја и пропратни ликовни материјал (репродукције слика, споменици културе, дела од општег националног значаја, фототипска издања, спомен-комплекси...), доприноси неговању љубави према националној и светској култури и уметности.
- Уџбеник је задацима и налозима усклађен са општом тежњом о развијању дигиталног образовања и писмености: снимање паметним телефоном, израда ППТ презентација, анимација, видео-записа, коришћење разних програма који су обрађени на часовима информатике.

Детаљни и подстицајни **мотивациони уводи** и локализације текста.

Графички истакнуте јасне одреднице ком **књижевном роду** и **књижевној врсти** дело припада.

Утисци о прочитаном мотивишу ученике да опишу свој доживљај књижевног дела и слободно изнесу своја мишљења и запажања.

РОД
лирика
ВРСТА
дитирамб

СТЕВАН РАИЧКОВИЋ

ХВАЛА СУНЦУ, ЗЕМЉИ, ТРАВИ

И у савременом добу природа је још увек, у својој лепоти и законима који њоме владају, несхватљива и, за човека, често тајанствена. Поред тога, она је предмет дивљења и доказа да је свет леп и да природне појаве, сама својства природе када се боље проуче и замисле, а посебно када се уметнички представе, откривају своје драгоцене особине и лепоте.

У књижевности постоји посебна врста песама у којима се слави живот и радост живљења. Једну такву песму на српском језику испевао је песник Стеван Раичковић. Откриј како је у њој испевано усхићење животом и свим његовим облицима.

••••

Хвала сунцу, земљи, трави.
Хвала ваздуху што је плав.
И хвала, ево, што имам говор.
И гледам како мили мрав.

Хвала срцу за бол, слава,
Што га пробуди и шум благ.
Хвала свему што оставља
По свету сен, у мени траг.

И хвала овој лудој глави
О коју луна простор сав.
Хвала сунцу, земљи, трави.
Хвала ваздуху што је плав.

НЕПОЗНАТЕ РЕЧИ
сен – сенка

УТИСЦИ О ПРОЧИТАНОМ

Опиши расположење које је у теби пробудила песма *Хвала сунцу, земљи, трави*. Чиме је такво расположење подстакнуто? Издвој стихове који су ти се највише допали. Какав је однос према природи и животу у песми напаштен? Да ли је он у складу са твојим доживљајем света? Образложи свој одговор.

ИСТРАЖУЈЕМО

ХВАЛА СУНЦУ, ЗЕМЉИ, ТРАВИ
Процени какав је однос лирског субјекта према природи која га окружује. На чему је све лирски субјект захвалан? Шта све може представљати сунце? Какве асоцијације у теби изазива реч *земља*? Размисли због чега лирски субјект издваја *сунце, земљу и траву*. Наведи чула којима лирски субјект може да доживи све оно на чему се захваљује. О каквим је способностима реч? Зашто се посебно захваљује на говору? Какву радост може да изазове гледање мрва док мили? Шта је оно што нам природа и живот око нас пружају свакодневно, а ми, можда, не примећујемо? Због чега све треба да будемо захвални животу?

ХВАЛА СВЕМУ ШТО ОСТАВЉА ПО СВЕТУ СЕН, У МЕНИ ТРАГ
Зашто се лирски субјект захваљује на болу? Размисли у каквом су односу речи *бол* и *слава*. Какве су истине о животу садржане у споју ових речи? Зашто лирски субјект помиње баш срце? Каква све значења може имати ова реч? Објасни која својства има његово срце. Покушај да откријеш шта је то *што оставања по свету сен*. О каквим *траговима* говори лирски субјект? Какав однос треба човек да има према прошлости?

И ХВАЛА ОВОЈ ЛУДОЈ ГЛАВИ
Зашто лирски субјект захваљује својој *лудој глави*? Објасни како разумеш то да о његову главу *луна испушта*. Наведи особине лирског субјекта и осећање које га покреће. Издвој поруку о животу која произилази из стихова песме.

Подвуци стихове који се у песми понављају. Какав је утисак добијен њиховим понављањем? Шта је постигнуто затварањем песме у круг, прстени? Колико строфа има песма? Одреди врсту строфе и стиха којима је она испевана. Приликом одређивања врсте стиха запазиш ли да нису сви стихови једнаке дужине. Подвуци стихове који се разликују по дужини од осталих. Да ли они имају неко посебно значење? Образложи свој одговор. Која је врста риме заступљена у строфама? Шта све доприноси ритму песме?

ПОДСЕТНИК

Катрен је врста строфе од четири стиха. Назив је добио од француске речи *quatrain*, што значи четири.

Осмерцац је стих који има осам слогова. Карактеристичан је за лирске песме. Јавља се и у народној и у уметничкој књижевности.

Хва-ла	сун-цу,
1	2 3 4
зем-љи,	тра-ви.
5	6 7 8
Хва-ла	ваз-духу
1	2 3 4 5
што је	плав.
6	7 8

Објашњене све **непознате речи** и **појмови** у лекцији, речником који је разумљив ученицима.

Прегледни и јасни **подсетници на књижевне појмове** обрађене у претходним разредима који су од значаја за анализу новог књижевног дела.

**КОМАДИ ОД
РАЗЛИЧНИЈЕХ
КОСОВСКИЈЕХ
ПЈЕСАМА**

РОД
епика
ВРСТА
народна епска
песма

Већина европских народа у својој народној (усменој) књижевности има еп (највеће епско дело у стиху) који опева неки значајан историјски догађај или славне хероје тог народа. Тако Грци имају *Илијаду* и *Одисеју*, Немци имају *Еп о Нибелунзима*, а Французи *Песму о Роланду*. Када би се у српској народној књижевности објединиле све епске песме које певају о времену непосредно пре Косовског боја, за време боја и након њега – добили бисмо еп који би опевао мудрост и као што знаш, не постоји, али постоје епске песме као засебне целине. *Комади од различнијех косовскијех пјесама* чине једну такву целину. Док читаш, размишљај шта већ знаш о Косовском боју и херојима тог боја.

I

Цар Мурате у Косово паде,
Како паде, ситну књигу пише,
Те је шаље ка Крушевцу граду,
На колено српском кнезу Лазару:
„Ој, Лазаре, од Србије главо!
Нит је било, нити може бити:
Једна земља, а два господара;
Једна раја, два харача даје;
Царовати оба не можемо,
Већ ми пошљи кључе и хараче,
Златне кључе од свијех градова,
И хараче од седам година;
Ако ли ми то послати нећеш,
А ти хајде у поље Косово,
Да сабљама земљу дијелимо.”
Кад Лазару ситна књига дође,
Књигу гледа, грозне сузе рони.

II

Да је коме послушати било,
Како љуто кнеже проклињаше:
„Ко не дође на бој на Косово,
Од руке му ништа не родило:
Ни у пољу бјелица пшеница,
Ни у брду винова лозица!”

J. Пешка, С. Ленкард,
Кнез Лазар, 1828

Подсети се шта знаш из историје о Косовском боју.

НЕПОЗНАТЕ РЕЧИ
(ситна) књига – писмо
раја – народ
харач – порез

Печат кнеза Лазара

QR кодови воде до садржаја који ће помоћи ученицима да прошире знање о одређеним темама.

Домаћи задатак подстиче ученике да на другачији и креативан начин истражују, допуњују и обогаћују сазнања до којих су дошли на часу.

ДОМАЋИ ЗАДАТАК

ZA RECITATORE

Ako voliš da izražajno kazuješ stihove lirskih pesama ili si član recitatorske sekcije, nauči pesmu *O, klasje moje* Alekse Šantića napamet. Tvoje recitovanje pred odeljenjem može dočarati pesmu na jedan potpuno drugačiji i sigurno lepši način. A ako ti se dopala Šantićeva poezija, pronađi još neku njegovu pesmu (koju ne čitate na času srpskog jezika), pa i nju predstavi odeljenju. Videćeš da Šantić ima pregršt lepih pesama. Neće ti biti lako da izabereš!

ZA PESNIKE

U Mostaru se svake godine organizuje poetski konkurs pod nazivom *Šantićev festival djece pesnika*. Ako su te stihovi Alekse Šantića nadahnuli i zapalili u tebi malu poetsku iskrу, probaj da i sama/sam napišeš pesmu i uz pomoć nastavnice/nastavnika srpskog pošalješ svoj rad na konkurs. Ko zna, možda si baš ti buduća naslednica/naslednik Alekse Šantića.

Mostar

- » Bosna i Hercegovina
- » klasje
- » domovina
- » katren
- » socijalna pesma

117 »

Кључни појмови, мотиви и теме асоцираће ученике на обрађено књижевно дело.

Истражујемо свет књижевног дела

– развијена и разграната тумачења књижевног дела која обухватају све његове аспекте.

ЂУРА ЈАКШИЋ ВЕЧЕ

РОД
ЛИРИКА
ВРСТА
ОПИСНА
(ДЕСКРИПТИВНА)
ПЕСМА

Пред тобом је још једна описна песма. Њен аутор, велики песник српског романтизма (уметничког правца прве половине XIX века), Ђура Јакшић, бавио се и сликарством. Док читаш стихове ове песме, покушај да замислиш како би изгледало сликарско платно на којем би се осликала свака њена строфа. Посебну пажњу обрати на боје које се у песми помињу.

Као златне токе, крвљу покापана,
Доле пада сунце за гору, за гране.

И све немо ћути, не миче се ништа,
Та најбољи витез паде са бојишта!

У срцу се живот застрашеном таји,
Само ветар хуји... То су уздицаји...

А славуји тихо уз песницу жале,
Не би ли им хладне стене заплакале.

Немо поток бежи – ко зна куда тежи!
Можда пробу своме – мору хлађаноме?

Све у мртвом сапу мрка поноћ нађе;
Све је изумрло. Сад месец изађе...

Смртно бледа лица, горе небу лети:
Погинули витез ено се посвети!...

НЕПОЗНАТЕ РЕЧИ

токе – металне плоче и дугмета пришивени на предњем делу ношње или униформе, које се стављају као украс, а мекада и за заштиту груди у биткама

покапана – попрскана

немо – које нема способност говора

бојиште – бојно поље

тајити – чувати као тајну

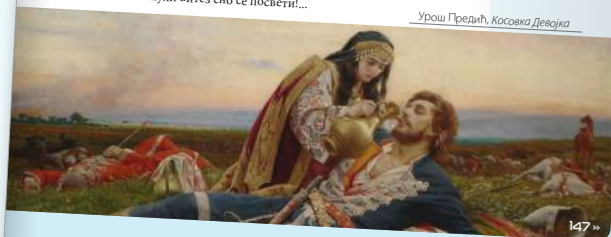
хуји – хучи, истрајно и мучно шуми

тежити – осећати упорну жељу, чежњу за постизањем, остварењем чега

мрка – мрачна, тамна

посветити се – постати свети, свегац

Урош Пређић, Косовка Девеојка

147 »

УТИСЦИ О ПРОЧИТАНОМ

Какав је утисак на тебе оставила песма о смрти Марка Краљевића? Шта те је у песми изненадило? Какав је твој доживљај Марка Краљевића у овој песми? Да ли је ова песма по нечему другачија од онога што знаш о Марку? Образложи свој одговор.

ИСТРАЖУЈЕМО

КЛИЧЕ ВИЛА С УРВИНЕ ПЛАНИНЕ

Опиши како Марко сазнаје да ће умрети? Зашто Марко не може погинути на јуначком мегдану? Где ће Марко сазнати своју судбину?

НАДНЕСЕ СЕ НАД БУНАР, НАД ВОДУ

Колико дуго је Марко живео? Зашто јадикује? Шта Марко ради са својим јуначким атрибутима – коњем Шарцем, бритком сабљом, бојним кољем и перним буздованом? Коју стилску фигуру препознајеш у опису Марковог оружја? Протумачи Маркове речи: *Кај мој штоуз из мора изишћ, / онда 'ваки већшћ посијану*? Шта је Марко написао у писму? Објасни како разумеш његове жеље. На који начин оне сведоче о Марковом карактеру?

СВАКО МИСЛИ ДА ТУ СПАВА МАРКО

Размисли због чега сви који пролазе друмом верују да Марко спава, а не да је мртав. Зашто се боје да не пробуде Марка? Какав је Марко кад се пробуди? Ко схвата да је Марко мртав? Где итуман Васо сахрањује Марка? Обрати пажњу на значај одабраног места за српску културу и историју и своја сазнања упореди са значајем Марка Краљевића. Због чега је Марков гроб остао необележен? Шта тај поступак говори о Марковом јунаштву и подвизима?

Манастир Хиландар, у народу познат као Виландар

85 »

Звуци прошлости – енциклопедијске одреднице које садрже занимљивости и питања у вези са лекцијом. Ученици до одговора долазе читањем, истраживањем и критичким промишљањем.

ЗВУЦИ ЗНАЊА

Венац приповедака или приповедни венац јесте низ прича које су међусобно повезане, али су самосталне и могу се читати свака за себе. То је књижевни облик који стоји између збирке приповедака и романа.

ЗВУЦИ ПРОШЛОСТИ

У причи *Сирото ждрече* Марко се због кише која је данима лила сетно библијске легенде о потопу и њеног јунака. Позната ти је прича о јунаку по имену Ноје који је направио барку у коју је сместио своју породицу, али и све животиње у паровима како би, када се потоп заврши, обновио живот на земљи. Потоп је на земљу послао Бог, разочаран у људе због грехова које су чинили. Поштедео је једино часног и поштедног Ноја и његову породицу. Када се потоп завршио, Ноје је коначно доспео до копна, пустио је све животиње и тако се обновио живот на земљи. Али Ноје је био забринут, шта уколико опет сва жива бића буду страдала? Зато му је Бог обећао да више никада неће послати потоп на земљу. Да би уверио Ноја и остале у своје обећање, Бог је створио један природни феномен, поставио једну појаву на небу као знак савеза између њега и људи.

Која појава је знак Божјег завета људима и њиховог савеза?

а) звезда б) дуга
в) муња г) комета

Заокружи слово испред тачног одговора.

УПОЗНАЈ АУТОРКУ

Светлана Велмар Јанковић је рођена 1933. године у Београду, где је завршила основну школу, гимназију и факултет. Запослила се још као студент у децембру листу *Пионер*. Радила је и као новинар, али се најдуже бавила избором најбољих књижевних дела из целог света која су потом објављивана. Дужи период је посветила послу уредника часописа *Књижевности* и радила је у редакцији Издавачког предузећа *Просвета*, која је тада била највећа издавачка кућа не само у ондашњој Југославији но и на Балкану. Заслужено место у српској књижевности стекла је романима *Латум* и *Безумо*, аутобиографском прозом *Прозраци*, збиркама приповедака *Дорћол*, *Врчар*, *Гласови*, књигама за децу *Књига за Марку*, *Очиране наочаре*. Написала је неколико драма и била истакнути есејиста. Њена дела преведена су на многе светске језике. Светлана Велмар Јанковић је добитница важних признања и награда, међу којима су и награда Народне библиотеке Србије за најчитанију књигу у 1992. години, НИН-ова награда, Награда 6. април за животно дело о Београду. Умрла је у родном граду, 2014. године.

ДОМАЋИ ЗАДАТАК

СЛАВНИ КОЊИ СЛАВНИХ ЈУНАКА

Жаралин, Јабучило, Зеленко, Ђогић, Букефал и Росинанта – имена су славних коња. Сазнај који су велики јунаци њихови власници. Животи ових књижевних и историјских јунака и њихових коња нераскидиво су повезани у литератури, као и њихова имена, па нећеш нигде наћи да се говори о једном, а да се не помене и други. Познато је да нема великог јунака без доброг коња и добре сабље. У презентацији прикажи славне коње и њихове власнике (или славне јунаке и њихове коње).

Узми један папир из блока број 5. Пресавиј га. На левој половини нацртај Шарца као ждрече, а на десној Шарца као одраслу животињу. На основу описа и сопственог доживљаја потруди се да прикљешт вернио праткоца Марка Краљевића. Посебиту пажњу посвети разлици (која мора бити видљива) између сиротог ждречега и моћног коња.

- » Марко Краљевић
- » Шарца
- » пријатељство
- » приповетка
- » приповедни венац

Упознај аутора/ауторку – позив ученицима да сазнају више о писцима чија дела читају или да се подсети њихових биографија.

ТЕСТ 4

1. На основу кратке биографије **препознај** о ком писцу је реч.

1

Рођен је 1874. године у Требињу. Један је од најчученијих песника и писаца српске књижевности прве половине 20. века. Представљао је своју земљу, као дипломата, у Атини, Риму, Мадриду и Каиру. Када је избио Други светски рат, отишао је у Америку. Тамо је и умро 1943. године. Његова последња жеља била је да његови посмртни остаци буду пренети у родно Требиње. Та жеља му је испуњена 2000. године. Објавио је неколико збирки песама (под називом *Песме*). Чувен је његов путопис *Трагови и химере*, као и збирка есеја *Моји сатуници*.

У питању је _____
(упиши име и презиме писца)

2. Испод сваког примера **упиши** назив врсте строфе.

„Демпресова шума бдије; месец на њу
Сипа своје хладно сребро; одсијава
Модро летње иње са високих трава.
Затим крик. То крикњу буљина на пању;“
Врста строфе: _____

„Све је утонуло у тишину вечну.
Ни шума, ни глас; само једнолично
Избија часовник ког не чује нико.“
Врста строфе: _____

„А славуји тихо уз песмицу жале,
Не би ли им хладне стене заплакале.“
Врста строфе: _____

3. **Одреди** врсте риме које препознајеш у наведеним строфама.

3

„Хвала срцу за бол, славља,
Што га пробуди и шум благ.
Хвала смену што оставља
По свету сен, у мени траг.“
Врста риме: _____

„Виторог се месец заплео у грању
Старих кестенова; ноћ светла и плава.
Кô немирна савест што први пут спава,
Тако спава море у немом блистању.“
Врста риме: _____

ISS»

Тест знања на крају сваке области –

симулација завршног испита у основном образовању.

Рекли су о нашим уџбеницима...

Садржаји рукописа доприносе интеграцији знања, подстичу ученике да кроз разноврсне приступе функционално усвајају знање, развијају креативно, али и критичко мишљење. Начин на који се ученицима приближава свет књижевности омогућава формирање естетског укуса ученика, изграђивање и богаћење свести о природи националне књижевности и вредностима класика светске књижевности, али и о културном и националном идентитету.

Ката Симић Мишић

професор српског језика и књижевности

ГРАМАТИКА 6

АУТОРКЕ: Данијела Милићевић,
Сунчица Ракоњац Николов

Редизајнирано издање
унапређено према
сугестијама наставника
и ученика.

- сажето
- јасно
- једноставно
- графички
упечатљивије

- Радни уџбеник са задацима различитих нивоа постигнућа.
- У анализи језичких појава полази се од познатог, и постепено, негујући аналитичко-синтетичко мишљење, долази се до непознатог.
- Језичке појаве се обрађују на примерима из свакодневног живота, као и на примерима књижевних дела обрађених у шестом разреду.
- Бројни језички примери оспособљавају ученике да избегну честе грешке које се сусрећу у говору или писаној комуникацији, посебно у савременим облицима комуникације, као што су имејл, поруке на мрежама, СМС и слично.

ПАЛАТАЛИЗАЦИЈА

Прочитај реченицу и обрати пажњу на истакнуте речи.
• Вуче, твој смешак на лицу говори да је поделила књижица прошла одлично.
Властити именицу напиши у номинативу јединине.
Напиши именице од којих су настале изведенице СМЕШАК и КЊИЖИЦА.

Приметно/-ла си да се у облику вокатива именице сугласник Ч. Ако упоредиш именице СМЕХ и КЊИЖИЦА (СМЕХ: + -АК) и КЊИЖИЦА (КЊИЖИЦА: + -ИЦА), закључи да је Ч уместо Г, сугласник Ж.

Одреди какви су по месту творбе (изговора) гласови:
К } _____ Ч
Г } _____ Ж
Х } _____ Ш

НЕЛИЧНЕ ИМЕНИЧКЕ ЗАМЕНИЦЕ

Прочитај реченицу и обрати пажњу на истакнуте речи.
Петар ми ја седили и причали са Милена.

Заменица НИКО означава је да се за себе и приповедача. СВАШТА означава све остало (са погледом друге упитне особе) или Маја, или Петар, али се не зна да је то она, али се не зна тачно шта. Заменица ЈА, и приповедача.
Заменице које означавају одређена лица се разликују од личних, не разликују

ДЕМИНУТИВИ (са хипокористцима) И АУГМЕНТАТИВИ (са пејоративима)

Пажљиво прочитај разговор чланова једне породице, па одговори на питања испод текста.

ДЕЧАК: Мама, како сте се слагали ти и ја у детињству?
МАМА: Лепо, сине. Он је мој бата и много га волим!
ДЕЧАК: Волео бих да сека и ја имамо такав однос.
МАМА: Тата и ја бисмо били веома поносни!
ДЕЧАК: Баке и деке су срећни што вас имају!

Подвуци све именице у тексту.
Којој врсти именица припадају подвучене именице?

Напиши за сваку именицу како она гласи у свом основном значењу. Један пример је урађен.

МАМА - МАЈКА, ЈА - _____ БАТА - _____ СЕКА - _____
ТАТА - _____ БАКА - _____ и ДЕКА - _____

Када осећамо блискост према некоме или нечему или када нам је неко драг или нешто драго, онда се служимо хипокористцима.

208 страна
300 задатака за
усвајање знања
200 задатака
за домаћи или
школски рад
43 истраживачка
задатака
5 тестова за завршни
испит - 50 задатака

Дефиниције су једноставне, изложене поступно и јасно, речником примереним узрасту ученика.

ПОДЕЛА ГЛАСОВА САМОГЛАСНИЦИ И СУГЛАСНИЦИ

Покушај да дозиваш Мају попут дечака са слике. Зашто девојчица не може на исти начин да дозива Андреја?

Примећујеш да је наставак за вокатив именица Маја самогласник О, који може да се изговара дуго. Именица Андреј је страног порекла, вокатив је исти као номинатив, па се завршава сугласником, који не може дуго да се изговара.

У ранијим разредима си научио/ла да се гласови српског језика деле на самогласнике и сугласнике.

Повуци самогласнике у следећој реченици:

- Кад сам изашао у шетњу, угледао сам свог тренера.

Гласови при чијем изговору ваздушна струја несметано пролази кроз говорни апарат називају се самогласници (вокали). У српском језику их има пет и то су: А, Е, И, О, У.

КОРАК ДАЉЕ

При изговору самогласника ствара се звук који се чује као **топ**, па се за самогласнике каже да су **тонови**. Њихов изговор је лакши и сличан је девању.

Повуци све речи које нису правилно написане и напиши их исправно на линију.

О којим гласовним променама је реч?

Прочитај следеће реченице, па одговори на питања.

- Преписали су ми ињекције у дому здравља и рекли да ћу бити као соко када одржим.

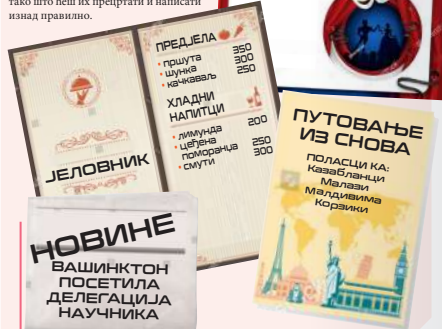
Које речи нису написане у складу са правописним правилима?

Која реч је написана исправно у складу са правилом о промени или преласку Л у О?

Које су гласовне промене уочио/ла у њима?

КУТАК ЗА МОЈЕ ПРИМЕРЕ

Исправи погрешно написане речи, тако што ћеш их прецртати и написати изнад правилно.

Кутак за моје примере – на занимљив и маштовит начин ученици ће применити своје знање, повезати га са искуством, свакодневним животом, али и са другим предметима.

КОРАК ДАЉЕ

Општа придјеска заменица је САВ, СВА, СВЕ, СВИ, СВЕ, СВА. Код ове заменице се често грешу у средњем роду. Исправан облик је СВЕ, а не СВО.

Правилно	Неправилно
СВЕ (време)	СВО (време)
СВЕ (лишће)	СВО (лишће)
СВЕ (грожђе)	СВО (грожђе)

Одреди службу подвучених заменица:

- Сваки прст ми је укочен од хладноће.
- Та плава лопта је свајнија.

Закључно/ла си да опште придјеске заменице имају службу атрибута и именског дела именског предиката, баш као и остале придјеске заменице.

ВАРОНИ И ЗНАЊЕ ИЗРОНИ!

- У следећем низу подвуци придјеске опште заменице. СВАКАКАВ, КАКАВ, СВАШТА, СВАЧИЈИ, НЕЧИЈИ, НИЧИЈИ
- Повуци придјеске заменице:

„Кад би се баш уморио, враћао би се у своје склониште. За његов мали подрум у граду знали су сви, али за његово склониште изван града није знао нико.“

(Светлана Вепмар Јанковић, *Сиротино жубебе*)

136

Корак даље – намењен је онима који желе да прошире знање и сазнају више о појмовима који се обрађују у лекцији, као и онима који су радознали или се припремају за такмичења.

У анализи језичких појава, усвајању новог градива или обнављању и проширивању знања из претходних година негује се **принцип поступности**, од познатог ка непознатом.

ПРАВОПИСНА РЕШЕЊА У ВЕЗИ СА ГЛАСОВНИМ ПРОМЕНАМА

Девојчица и дечак из различитих одељења шестог разреда срели су се на путу од куће до школе.

ДЕВОЈЧИЦА: Здраво! Куда си кренуо?

ДЕЧАК: Кренуо сам у школу. Имам предчас из биологије.

ДЕВОЈЧИЦА: Ја сам кренула на претчас из српског језика.

ДЕЧАК: Требало је да отштампам један текст и урадим презентацију.

ДЕВОЈЧИЦА: И ја сам одштампала свој рад на тему **Гласовне промене**.

ДЕЧАК: Звучи занимљиво. Мога би једанпут да ми покажеш док се спалимо бомбонама.

ДЕВОЈЧИЦА: Наравно! Биће ми драго да ти једанпут покажем рад и уз бомбоне објасним нека правила.

Ко прави грешке у изговору неких речи у реченицама?

Препиши све погрешно изговорене речи и поред њих напиши њихове исправне облике.

Напиши називе гласовних промена које дечак не примењује, а девојчица примењује.

Провербамо заједно лекције једначење сугласника по звучности и једначење сугласника по месту творбе.

132

Језичке смицалице – помажу ученицима да избегну честе грешке када примењују стечено знање.

ЈЕДНАЧЕЊЕ СУГЛАСНИКА ПО МЕСТУ ТВОРБЕ ИЛИ ИЗГОВОРА

Прочитај следећи текст, па одговори на питања.

Киша пада већ сатима. Врашци су се шћуфурили на гранама испод дишња. Једно гушче је претрчало дворштите гражећи закљон од плуска. Киша нам је покварила вожњу до излетшита.

Којој врсти именица припада именица лишће?

Од које заједничке именице је изведена ова именица?

Од ког глагола је изведена глаголска именица вожња?

Приметно/ла си да су се у свим подвученим речима изменили неки гласови приликом настанка нових речи. То се дешавало када су се зубни сугласници С и З нашли у додиру са предњонепчаним сугласницима. Тада је С прелазило у предњонепчано Ш, а З у предњонепчано Ж. То је изгледало овако:

Префикс	Полазна реч	Суфикс	Новонастала реч
/	ЛИСТ	-ЈЕ	ЛИСТЈЕ → ЛИСТЈЕ → ЛИШЋЕ
/	ВОЗ(ИТИ)	-ЊА	ВОЗЊА → ВОЖЊА

Гласовна промена која се вршила када су се зубни сугласници С и З нашли у додиру са предњонепчаним сугласницима услед чега су прелазили у предњонепчане сугласнике Ш и Ж назива се једначење сугласника по месту творбе или изговора.

Која гласовна промена је извршена пре једначења сугласника по месту творбе или изговора у именици ЛИШЋЕ?

Проучи још неке примере речи у којима је извршена ова гласовна промена.

- Помилвала је њен обрашчић. ОБРАЗ + ЧИГЬ = ОБРАЗЧИГЬ → ОБРАШЧИГЬ
- Берачи су задовољни овогодишњом бербом грожња. ГРОЗД + ЈЕ = ГРОЗДЈЕ → ГРОЗЋЕ → ГРОЖЋЕ
- Наш фолклор препознатљив је по народној вошњи. НОСИТИ, НОС + ЊА = НОСЊА → НОШЊА
- Био је веома пажљив према нама. ПАЗИТИ, ПАЗ + ЈИВ = ПАЗЈИВ → ПАЖЈИВ

Једначење сугласника по месту творбе врши се и када се надзубни сугласник Н нађе испред уснених сугласника. Тада прелази у уснени сугласник М.

Полазна реч	Суфикс	Једначење	Изведена реч
ЗЕЛЕН	-БАЂ	ЗЕЛЕНБАЂ, Н > М	ЗЕЛЕМБАЂ
СТАН	-БЕНИ	СТАНБЕНИ, Н > М	СТАМБЕНИ
ОДБРАН(А)	-БЕНИ	ОДБРАНБЕНИ, Н > М	ОДБРАМБЕНИ
ПРЕХРАН(А)	-БЕНИ	ПРЕХРАНБЕНИ, Н > М	ПРЕХРАМБЕНИ

ЈЕЗИЧКЕ СМИЦАЛИЦЕ!

Често се греш приликом употребе именица: бомбрић, бомбона, бомбонера, комби и слично. Неисправно је рећи бомфриг, бомбона, бомбонера и комби. Ако се масираш, отиђи неш на маскенбал, а не на маскембал, зато што је то реч страног порекла и сачувала је своје изворно значење.

Спремне смо за

ПОДСЕТНИК

ГЛАСОВИ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

ГЛАСОВИ	САМОГЛАСНИЦИ	
	својопитни	звучни ГЛАСОВИ
	А, Е, И, О, У	
	В, Ј, Л, Љ, М, Н, Њ, Р	
	ЗВУЧНИ Б Г Д Ђ Ж З Ц / / / БЕЗВУЧНИ П К Т Ћ Ш С Ч Ф Х Ц	

ПОДЕЛА СУГЛАСНИКА ПО МЕСТУ ТВОРБЕ (ИЗГОВОРА)

УСНЕНИ СУГЛАСНИЦИ	ДВОУСНЕНИ	Б, П, М
	УСНЕНО-ЗУБНИ	В, Ф
ЗУБНИ СУГЛАСНИЦИ	Д, Т, З, С, Ц	
ПРЕДЊОНЕПЧАНИ СУГЛАСНИЦИ	Ђ, Ћ, Ж, Ш, Џ, Ч, Љ, Њ	
ЗАДЊОНЕПЧАНИ СУГЛАСНИЦИ	К, Г, Х	
НАДЗУБНИ СУГЛАСНИЦИ	Л, Р, Н	

ГЛАСОВНЕ ПРОМЕНЕ

Гласовне промене	Правила	Примери	Одступања
Непостојање А	У номинативу једине и генитиву множине	ВРАБАЦ, ВРАПЦА КУПАЦ, КУПАЦА	
Промена (прелазаак) Л у О	- на крају речи - на крају слога	ВОЛЕЛ → ВОЛЕО РАДИЛНИЦА → РАДИОНИЦА	БОЛ, БОЛНИЦА МОЛ, ХОЛ ХОТЕЛ
Палатализација	К + А, Е, И, У = Ж Х + Ш	ПУТНИК → ПУТНИЧЕ ДРУГ → ДРУЖЕ ДУХ → ДУШЕ	БРАНКА → БРАНКИН СЛАВКА → СЛАВКИН
Сибиларизација	К + И = Ц Г + З = С Х + С	ПУТНИК → ПУТНИЦИ АРХЕОЛОГ → АРХЕОЛОЗИ	БАКА, БАКИ, А НЕ БАЦИ
Једначење сугласника по звучности	Први сугласник се једначи са другим по звучности	БУРЕК + -ИЈА = БУРЕКЦИЈА → БУРЕЦИЈА	ПРЕДСЕДНИК ОДШТАМПАТИ ВОЂСТВО
Једначење сугласника по месту творбе или изговора	С → Ш З → Ж Н → М	ПАС + -ЧЕ = ПАСЧЕ ВОЗ + ЊА = ВОЗЊА = ВОЖЊА ЗЕЛЕН + -БАЂ = ЗЕЛЕНБАЂ → ЗЕЛЕМБАЂ	СЋШТИТИ ИЗЋУБИТИ ЈЕДАНПУТ
Јотовање	Непечани сугласници + Ј = предњонепчани сугласници	МЛАД + -И = МЛАДИ = МЛАЂИ	КОЗИ ИНЈЕКЦИЈА
Губљење сугласника	Један од два иста сугласника губи се у речима	ПЕГ + ДЕСЕТ = ПЕГДЕСЕТ → ПЕДДЕСЕТ → ПЕДЕСЕТ	ВАННАСТАВНИ ШЕСТСТО
Сажимање вокала	Два иста самогласника сажедају се у један	СОЛ → СОО → СО	ПЛАВООКА ЗООЛОШКИ
Асимилација вокала	Различити сугласници изједначавају се	ТВОЕГА → ТВООГА → ТВОГА	ДВАНАЕСТИ ПОСАО

Прегледни **подсетник** наученог градива.

Пажљиво прочитај следеће реченице, па одгони од којих речи су настале подвучене сложене речи. Одговоре напиши на линијама.

Читала је млађој сестри бајку о Црвенкапи. _____
 Учили смо из историје о појави пароброда. _____
 Питаћу кућевласника какве су комшије у околини. _____

ЗАРОНИ И ЗНАЊЕ ИЗРОНИ!

1. Пред тобом су две фотографије. На линијама испод њих напиши шта је на њима представљено, а онда одреди какве су те речи према настанку.

2. Допуни реченице одговарајућим сложенцима.

Данас славим свој дванаести _____ Мама ми је направила укусну тарту и додала три кугле мог омиљеног _____ од ваниле.

Зарони и знање изрони!

– различити типови задатака за увежбавање тек усвојеног градива.

Рекли су о нашим уџбеницима...

Садржај је добро устројен, са јасно издвојеним тематским целинама. Табеларни и графички прикази су функционални, добро осмишљени и уједначено представљени у целом уџбенику.

Проф. др Гордана Штасни

Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду

Тест на крају области – провера

знања, симулација завршног испита у основном образовању.

ТЕСТ 1

ГРАЂЕЊЕ (ТВОРБА РЕЧИ)

1. Подвуци све просте речи у реченицама.

- Мајка ми је причала најлепше бајке.
- Загледао сам се у лепу малу кућу.
- Пронашли смо стару воденицу у селу.

2. Напиши по једну реченицу са следећим простим речима:
 КЊИГА, НОВ, ПЕВАТИ

3. У стиховима из песме Вече Ђуре Јакшића подвуци изведену именицу и заокружи глатол настао додавањем префикса.

„А славуи тихо уз песмицу жале,
 Не би ли им хладне стене заплакале.“

4. Напиши пет речи насталих од именице ДОМ тако да добијеш породицу речи.

5. Попуни табелу као што је започето. Иза творбених основа и испред суфикса обавезно пиши цртице. Један пример је урађен.

Изведена реч	Творбена основа	Суфикс
БРОДИГ	БРОД-	-ИГ
ПИЛЕНЦЕ		
МОРСКИ		
ШОЉИЦА		
ИГРАОНИЦА		

ТЕСТ 2

ГЛАСОВИ И ГЛАСОВНЕ ПРОМЕНЕ

1. Подвуци звучне гласове у реченици:

- Пре много година, египатски фараон и његова жена размишљали су о помоћи мудраца.

2. Из следеће реченице издвој безвучне предњонепчаних сугласника, уснене сугласнике и сонанте.

ПОШАО ЈЕ НА ВРЕМЕ, АЛИ НИЈЕ ЧУО ДА ЋЕ АУТОБУС КРЕНУТИ ПЕТНАЕСТ МИНУТА РАНИЈЕ.

- а) безвучни предњонепчани сугласници: _____
 б) уснени сугласници: _____
 в) сонанти: _____

3. Одреди какви су следећи гласови по звучности и по месту творбе:

К _____ Ђ _____
 Ц _____ Љ _____
 В _____ Р _____

4. Повежи речи са називима гласовних промена које су у њима извршене (једна промена је вишак).

ТУЖАН	прелазак Л у О
РАСПИСАТИ	једначење сугласника по месту творбе
ВРЕО	палатализација
ЦВЕЂЕ	једначење сугласника по звучности
СТАМБЕНИ	јоговање
	сбиларизација

5. Одреди поступно гласовне промене у следећим речима:

ДОЛАСЦИ, ИШЧУПАО, КРУЖНИ, МИСЛИОЦИ, ГУШЋИ, ПОСАО и МОМЧЕ

ДОЛАСЦИ _____

ИШЧУПАО _____

КРУЖНИ _____

МИСЛИОЦИ _____

ГУШЋИ _____

ПОСАО _____

МОМЧЕ _____

РАДНА СВЕСКА 6

АУТОРКЕ: Данијела Милићевић, Сунчица Ракоњац Николов, Катарина Колаковић, Анђелка Петровић

- Први пут на нашем тржишту методички обрађена радна свеска.
- Сва питања из језика и књижевности дата су према моделу питања која долазе на малој матури.
- Потпуно нова питања која се не појављују ни у једном делу уџбеничког комплета, нити у дигиталном уџбенику.
- Уџбеник по мери садашњих генерација.
- Књижевни текстови који нису обрађени у Читанци представљају полазиште за проверу знања ученика.

Редизајнирано издање унапређено према сугестијама наставника и ученика.
146 страна-
140 задатака из књижевности
200 задатака из граматике
60 задатака за малу матуру –
3 теста са решењима

Задаци за:
• разумевање прочитаног;
• богаћење језичке културе;
• литерарно изражавање ученика.

КЊИЖЕВНОСТ

У првом делу радне свеске,

код разматрања језичких појава, полази се од текстова који нису обрађени у Читанци за шести разред основне школе, као и од једног броја текстова из домаће лектире, прописаних Планом и програмом наставе и учења. Након уводне мотивације у читање изабраног одломка, груписани су различити типови задатака за проверу знања ученика.

НИКОЛА ТЕСЛА МОЈИ ИЗУМИ (ОДЛОМАК)

У петом разреду имала/имао си прилике да се упознаш са одломком из аутобиографије српског научника Милутина Миланковића. Сада је пред тобом слично дело у коме један од најчувенијих српских и светских проналазача и научника Никола Тесла говори о догађајима из свог живота. Пажљиво прочитај одломке из Теслине аутобиографије и прати сећања које је он описао из периода када још није постао научник, али се то већ назирало.

НЕПОЗНАТЕ РЕЧИ

тиштати – муштити
реконструисати – одре: поновно написати дела, по сећању, онаква каква су некада била
језгровит – сажет, јасан
сатиричан – који исмејава, подругљив
бојна формација – војна јединица
ескадрила – основна јединица у ратном ваздухопловству
заточеник – затвореник
застор – завеса
кицош – онај који воли да се дотерује, лепо облачи

Мене су још од самог рођења одредили за свештенички позив и та мисао ме непрестано тиштала. Честу сам да постам инжењер, али мој отац је био неузможан. Он је био син официра који је служио у војсци великог Наполеона, и заједно са својим братом, професором математике, у познатој установи, стекао је војно образовање, а касније се прикљонио позиву свештеника у коме је стекао утисак. Имао је изванредно памћење и често је речитовао дугачке текстове на неколико језика. Често је у шали говорио да може да реконструира неке од класика уколико се напубе, речитијући њихова дела. Његов стил писања је изазивао дивљење. Његове реченице су биле кратке и језгровите, а он је био врло духовит и сатиричан.

У то време смо се преселили у оближњу варошицу Госпић. Промена места становања за мене је била права несрећа. Готово ми је срце претукло на расстанку од наших гоубова, жанине и оваца, од нашег величанственог јага хранилишта у тако беспрекорној бојној формацији да би се пред њима могла пости- дити и ескадрила најбољих модерних авијатичара.

ЈУНАК ДАНА У ГОСПИЋУ

У нашој новој кући нисам био ништа друго него заточеник који је кроз прозорске засторе посматрао непознате луде. Био сам толико повучен да бих радије лицем у лице стао пред разјареног лава, него да се сретнем са било којим од оних градских кицоша који су тумарали наоколо. Најтеже ми је било недељом, када сам морао лепо

да се обучем и да идем у цркву. Тако ми се догодило нешто од чега ми се и саме помисли касније ледита крв у жилама.

Била је то моја прва пуствовања у цркви. Мало пре- тога био сам целе ноћи жив сахрањен у старој капели у непроходној планини, коју је народ посвећивао само једном годишње. Било је то страшно искуство, али ово о коме ћу вам говорити било је још горе. У граду је живела богата госпођа, добра али гордопадна жена, која је допознала у цркву богато исхињена, обучена у хаљину са огромним шплетом, окружена мноштвом људи. Јесне недеље, управо када сам завршио звањану на звоник, сурнуо сам се низ степенце којима је ова велика дама гордо спузала и скочио јој на скут. Он се поцепао уз параћуни звук који је био налик на салву испалињу из мускете, коју су испалили неувежбани регрути. Мој отац је побео од беса. Биога ме је ударно по образу, и то је била једина физичка казна коју је он наад праменио, али се уарио скоро и дан- данас сећах Сид и збуњеност који су уследили били су неопишиви. Иготово сам био прогнан, док се није десило нешто друго, што ме је искључило у очима јавности.

Један преузимаљив млад трговац основао је ватрогасну бригаду. Кулњена с нова ватрогасна кола, набављене униформе и увежбани људи за рад и параду. И коима је, у ствари, била пушка на којој је радило шеснаесторо људи и била је дивно офарбана црвеном и црном бојом.

Једном поподневна организована је јавна проба и машина је транспортована до реке. Целокупно становништво је дошло да присуствује великом спектаклу. По за врхунски свог говора и церемонија издата је команда да се пушта вода, али из цевни није потекла ни кап. Професори и стручњаци су узалуд покушавали да пронађу чему је проблем. Неуспех је био потпуни кад сам ја ступио на сцену. Ништа ништа знао о механизму, као и о ваздушном притиску, али инстинктивно сам се сетим усмене пети у води и сварио да је она заупушена. Када сам угазио у реку и ослободио цев, вода је појурила из цеви и повластила многа недељна одела.

Ни Архимед који је трачо кроз Сиракузу и из свег пласа викао „Еурек!“ није оставио већи утисак од мене. Носили су ме на раменима и био сам јунак дана.

У школској учионици је било неколико механичких модела који су ме интересовали и усмерили моју пажњу на водене турбине. Многе од њих сам конструисао и уживао у њиховом раду. Мој ујак није марио за ову врсту радње и више пута ме је прекоревало. Био сам очаран описом Нијагариних водопада који сам пажљиво прочитао, а у машти сам замислио велики точак који покрећу ови спадови. Рекао сам ујку да ћу отићи у Америку и тамо остварити свој пројекат.

Тридесет година касније видео сам како се моје идеје остварују на Нијагади и дивно се неодољиво тајни ума.

Споменик Николи Тесли на Нијагариним водопадима

Разумем прочитано – задаци којима се проверава разумевање прочитаног текста и на основу њих се утврђује способност проналажења информација у тексту.

Откривам ново – методичка апаратура која доноси задатке који проширују и обогаћују језичку културу ученика, а преостали задаци, насловљени посебним именима (нпр. „Лаокон и његова судбина“), подстичу литерарно изражавање ученика.

НЕПОЗНАТЕ РЕЧИ

леgitиман – законит

краљ Ричард Први – енглески краљ

Џон Без Земље – енглески краљ који је наследио свог брата Ричарда Првог на престолу. Називан је владарем без земље јер, до смрти своје браће, није наследио земљу од свога оца и такође је изгубио територије у Француској.

засуђен – заточен, заробљен

екскомуникација – искључивање или истеривање из друштва, заједнице или Цркве

импресионирати – задивити, запанити

анимозитет – непријатељство, мржња

макијавелистички потез – лукав, безобзиран потез, потез који није у складу са идејом добра, правде и истине

субординација – подређеност, потчињеност, зависност

су се и племеници Нормани осетили опљачканим од властитих краљева. Тако је настала *Велика повеља слободе*, која је ову плаћку ограничавала, како у обиму, тако и у начину.

А то нас враћа на историју коју смо оставили како се двоуми између легитимног краља Ричарда Првог, на повратку из хрсташке војне засуђеног негде у Барони, и доказа да су најбољи јуришни краљеве, те брата му, регента Џона Без Земље, сумњиво спорно у прикупљању баснословног откуна и доказа да најгори не морају бити они који су стално код куће [...]

Самог Џона, тврдоглавог и одлучног какав је био, ексукомуникација није импресионирала. Напротив. Одвела га је до осетљивих противника чију оштрину савременици нису могли објаснити другачије до видљиво. Али омча се неумитно скупља, стезана анимозитетом два пресудна фактора – Баронатом и Црквом. Кад би се један од њих могао неутралисати, притисак би се смањило и Круна би дошла до неопходног предаха. За реконструкцију, разуме се, осим независливом капитуларцијом, племство није у обзир довозило, јер су све краљеве невоље управо од њега потицале. Остала је Црква, с којом, изванредним макијавелистичким потезом привидног покајања и субординације, краљ обнавља добре односе. Од црне ошце постаје фаворит Рима. Барони остају без одлучујуће потпоре те предузимају чин који би се данас сматрао велеиздајом, али је у оно време био општа пракса. Позивају за новог владара приша Луја, сина краља земље с којом су до јуче ратовали. Судбина Џона Плантагенета зависи сада од исхода рата у северној Француској, где 1214. године изгубљена битка код Бувина, како Черчил вели у *једном дану уништава целу континенталну комбинацију на којој он базира све своје наде*. После тога нема се више крул. Историјска последица пораза сва је у повеља о племћаним правима и односима с Круном, коју су побуњеници већ припремили. Притиснут са свих страна, у страху од француске интервенције и губитка престола, Џон је приморан да на документ, назван *Magna Carta Libertatum*, 15. јуна 1215. године, у ували Ранмед, на јужној обали Темзе, стави владалачки печат.

Краљ Ричард Први зван Ричард Лављег Срца

« 26 »

РАЗУМЕМ ПРОЧИТАНО

1. *Велика повеља слободе* је значајан документ зато што је:

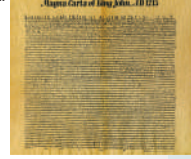
- спречила даљи продор норманских племена на британско тло;
- садржала први попис грађанских права и односа између краља и поданика;
- објавила савезништво између Енглеца и Француза у свим будућим ратовима.

Заокружи **слово** испред тачног одговора.

2. Ко је савезник Џона (Лована) Без Земље у намери да се домогне престола?

- његов брат Ричард Први
- Црква
- барони
- француски краљ Луј
- Черчил

Заокружи **слово** испред тачног одговора.

Велика повеља слободе

ОТКРИВАМ НОВО

3. **Одреди значење истакнуте речи.**

- Притиснут са свих страна, у страху од француске интервенције и губитка престола, Џон је приморан да на документ, назван *Magna Carta Libertatum*, 15. јуна 1215. године, у ували Ранмед, на јужној обали Темзе, стави владалачки печат.

Реч **интервенција** значи:

- успитане једне државе у послове друге државе
- тајна претиска једног краља са другим
- зарадна болест коју шире инсекти

Заокружи **слово** испред тачног одговора.

- Али омча се неумитно скупља, стезана анимозитетом два пресудна фактора – Баронатом и Црквом. Кад би се један од њих могао **неутралисати**, притисак би се смањило и Круна би дошла до неопходног предаха.

Реч **неутралисати** значи:

- учинити безутицајним
- учинити потребним
- учинити лакшим

Заокружи **слово** испред тачног одговора.

« 27 »

Обнављам научно – задаци који служе за проверу у ком степену је ученик савладао књижевне појмове прописане Планом и програмом и обрађене у Читанци.

Други део радне свеске – Народна и ауторска књижевност као и, Књижевни родови и врсте – састављен је од различитих типова задатака груписаних према књижевно-теоријским појмовима које ученици треба да усвоје.

ОБНАВЉАМ НАУЧНО

4. *Велика повеља слободе* у земљи без успиња Борислава Пекића припада:

- драмском књижевном роду
- епском књижевном роду
- лирском књижевном роду

Заокружи **слово** испред тачног одговора.

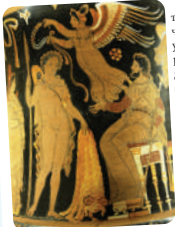
5. Који облик (форма) казивања преовлађује у наведеном тексту?

- нарација (приповедање)
- описивање (описивање)
- дијалог
- монолог

Заокружи **слово** испред тачног одговора.

ВРЕМЕНСКА КАПСУЛА

Текстови Борислава Пекића нису лаки за читање, али немој да те то уплаши. Још није време да читаш његове романе, али ево шта можеш сада да урадиш. Борислав Пекић је аутор врло познатих романа. Један од њих носи назив *Златно руно*, а други *Бесиња*. Наравно, Пекић има још романа, други покушај да замислиш какав се рађа крије иза наслова два наведена. Своју претпоставку запиши у рачну свеску или у свој дневник читања. Кад дође време да читаш те романе, сети се своје читалачке *временске капсуле*. Вероватно ће ти бити занимљиво да прочиташ шта си мислила/мислио о тим романима само на основу њиховог наслова.

Јасон се враћа и доноси златно руно Пекић, акаа, 340–330 г. п. н. е.

« 28 »

КЊИЖЕВНИ РОДОВИ И ВРСТЕ

1. Попуни табелу као што је започето.

Назив књижевног дела	Име и презиме аутора	Књижевни род	Књижевна врста
<i>Вече</i>	Ђура Јакшић	лирика	описна песма
<i>Девојци Павлове улице</i>			
<i>Буре</i>			
<i>Грачаница</i>			
<i>Ванка</i>			
<i>Орлови рано леће</i>			
<i>Шума Сибиророва</i>			
<i>Јабан</i>			
<i>Сиријо жарбе</i>			
<i>Село</i>			
<i>Аналфабејна</i>			
<i>О, класје маје</i>			

2. Наведене су одлике три књижевна рода (епски, лирски, драмски). Заокружи одлике драмског књижевног рода.

појава	катрен	фабула
приповедање	чин	subjektivnost
лирски субјект	објективност	дилскакалије

3. Ком књижевном роду припада наведени одломак?

Јутрос у коњари, где сја, шушка,
Низ рогоза жућкастих и крутих,
Селморо је оштенила кучка,
Селморо је оштенила жутих.
До у сумрак грила их нежно
И лизала низ длаку што руди,
И сливљо се млак сок неизбежно,
Из тих топлих материнских груди.

- епски књижевни род
- лирски књижевни род
- драмски књижевни род

Заокружи **слово** испред тачног одговора.

« 29 »

ГРАМАТИКА

Трећи део радне свеске односи се на област граматике. У њему се кроз различите типове задатака проверава усвојено знање. Задаци мотивишу ученика на учење, активирају његове емоционалне, интелектуалне и социјалне потенцијале.

ЈЕДНАЧЕЊЕ СУГЛАСНИКА ПО ЗВУЧНОСТИ

1. а) Којој врсти речи припада подвучена реч у реченици?
Ко зна да ли је свет овај, откад постоји, видео оно што је тога дана видела скромна и безимена шума изнад Стрихих Ливада.
- б) Од које две речи је настала подвучена реч?
- в) Којој врсти речи припадају те две речи?
- г) Који сугласник се изједначио са сугласником К по звучности?

2. а) Подвуци у следећем одломку све речи у којима је извршено једначење сугласника по звучности.

Преко зелених чистина, преко уских пролаза, између сивих и тешких букових дрвета, по глатком и смеђем ћилиму од лишћа које се годинама слаже једно на друго, играла је овчица Аска, чиста, танка, ни још овца ни више јагње, а лака и покретна као врбова маца коју носи ветар, сивкаста кад би ушла у прамен танке магле, а светла као изнутра обасјана, кад би се нашла на чистини преливеној сунцем.

- б) Која гласовна промена је претходила једначењу сугласника по звучности у речи УСКИХ?
- в) Овчица Аска играла је између *сивих* и *ћешких* букових дрвета. Како гласи номинатив придева *ћешких*?
- г) Прикажи поштуно како се вршило једначење сугласника по звучности у облику локатива *ћешких*.

3. Напиши придев *дрв*

Које гласовне промене

« 96

4. Подвуци у реченици која следи твореницу насталу помоћу префикса у којој је извршено једначење сугласника по звучности.

Дивни предео, који је опијао и заносио Аску, дигао се одједном као танка и варљива завеса, а пред њом је стајао вук ужугарених очију, подвијена репа и као на смех мало искежених зуба, страшнији од свих мајчиних опомена.

Ж. Б. Одри,
Вук и јагње

5. Заокружи речи у којима се одступа од једначења сугласника по звучности.

Приповетка *Аска* и *вук* подсетила ме је на један претчас српског језика када је наставница одштампала текст са улогама и поделила нам да глумимо.

6. Препиши исправно реченицу писаним словима ћирилице.

Аска је отшетала до ивице шуме и изпустила пригушен узвик када је видела страшног вука.

2. Напиши од којих су речи настали сложени придеви које си подвукао/-ла у претходном задатку.

3. Осмисли још неке сложенице од речи које чине подвучене сложенице, па их напиши на линији.

4. Пред тобом је низ речи које треба да спојиш тако да добијеш сложенице са одговарајућим значењем. Напиши их на линију.

град рог коса нос плав бео

РЕЧИ НАСТАЛЕ ДОДАВАЊЕМ ПРЕФИКСА

1. Заокружи речи настале додавањем префикса из *Приче о бојињи Лади Весне* Алексић.

...и као што су Весну замишљали са појасом од лишћа и траве у бојаственој хаљини, тако су и Ладу замишљали распутитене косе боје зрелог жита, украшене пољским цвећем, и то оним најлепшим и најздравијим...

2. Од којих речи су настале те речи?

3. Којој врсти припадају речи које су настале додавањем префикса?

4. Поред сваке врсте речи напиши по једну насталу додавањем префикса.

именица _____

глагол _____

придев _____

прилог _____

предлог _____

« 84

ГЛАСОВИ, ПОДЕЛА РЕЧИ НА СЛОГОВЕ И СЛОГОТВОРНО Р

1. Подвуци безвучне гласове у реченици.

„Кад бих имао крила...“ шапутао је мали Никола у себи, а у машти је ницк сење: кишобран!

2. Подвуци звучне сугласнике у реченици.

Дубоке плаве очи пажљиво су пратиле лет птица.

3. Подвуци звучне гласове у реченици.

Да, узео је стари очев кишобран и с амбара полетети низ стрмину.

4. Из следеће реченице издвој зубне сугласнике, задњонепчане сугласнике и с Дечакон проналазачки дар испољио се пре него што је чуо реч – *електри*

а) Зубни сугласници: _____

б) Задњонепчани сугласници: _____

в) Сонанти: _____

5. У следећој реченици заокружи звучни предњонепчани шумни сугласник Полако и пажљиво извео је свој план.

6. Првеном опловком заокружи предњонепчане, а плавом уснене сугласник Захваљујући томе, жабе у околини Смиљана доживеле су необичну кат

Родна кућа Николе Тесле у Смиљану

« 124

Рекли су о нашим уџбеницима...

Задаци у Радној свесци су разумљиви, јасни, различите тежине и нивоа, подстичу ученике на размишљање, тражење информација, примену научног и проширење знања. Прилагођени су узрасту ученика, подржавају различите начине, методе и облике учења, омогућују праћење напретка у учењу. Добро су осмишљени и занимљиви јер су повезани и са књижевним текстовима који се обрађују у шестом разреду и са практичним знањем, доприносе остваривању бољих резултата на завршном испиту.

Светлана Смиљанић

ОШ „Илија Гарашанин”, Београд

Посебан одељак под називом **Припремамо се за малу матуру** доноси три теста за проверу знања из књижевности и граматике. Тестови су осмишљени према моделу тестова који долазе на завршном испиту у основном образовању, састављени су од двадесет питања, што омогућава ученицима да се од почетка другог циклуса образовања постепено припремају за полагање мале матуре. На крају радне свеске дата су само решења тестова, и то према кључу како се решавају и тестови на завршном испиту, са инструкцијама који је одговор прихватљив и колико поена доноси.

Решења имају само тестови, али не и остали делови радне свеске, будући да је то методички оправдано како би наставник имао прави увид у напредовање ученика.

3. Како су Нушић и његови другари одговорили на тему „Испеди, па реци”?

Заокружи **слово** испред тачног одговора.

- a) дословно, зато што нису разумели пренесено значење пословице
- b) маштовито, зато што су схватили да се тема односи на народне обичаје
- v) озбиљно, јер су тему повезали са оним што знају из филозофије
- г) шаливо, јер им је намера била да насмеју наставника

4. Чему служе писмени задаци, према уверењу Нушића и његових школских другова?

Заокружи **слова** испред два тачна одговора.

Писмени задаци служе да наставник:

- a) сакупи најуспешније писмене задатке и објави их у школском часопису
- b) направи збирку задатака којима би увеселавао своје колеге
- v) упореди писмене задатке са љубавним писмама оцацара, куварца и пиљара
- г) употпуни богату и већ постојећу колекцију најуспелијих састава

5. Ком књижевном роду припада одломак из Нушићеве *Љубографије*?

Књижевни род: _____

6. У ком лицу је испривоведан наведени одломак?
у _____ лицу.

7. Ко је приповедалач у наведеном делу?

Заокружи **слово** испред тачног одговора.

- a) професор
- b) Сима Јагодић
- v) главни јунак
- г) Живко Средојевић

8. **Напиши** које су стилске фигуре употребљене у истакнутом делу реченице.

Ако је **добро** огледало, човек може том приликом да види своје добре стране, а ако је **рђаво** огледало, човек може да види своје рђаве стране!

Стилске фигуре: _____

9. Заокружи **слово** испред стилске фигуре коју препознајеш у истакнутом примеру.

Колико су нам јада задавале те **превртљиве** речи у граматичи, толико још више и разни знаци који су, изгледа, зато измишљени да направе што већу збрку.

- a) епитет
- b) персонификација
- v) хипербола

10. Које од два наведена мишљења сматраш тачним?

Прво мишљење: У овом тексту препознајем елементе хумора. Бранислав Нушић је успео да ме насмеје. Сматрам да о писменим задацима пише на духовит начин.

Друго мишљење: У овом тексту не препознајем елементе хумора. Бранислав Нушић није успео да ме насмеје. Сматрам да о писменим задацима пише на незамљив начин.

Образложи свој одговор користећи примере из текста. Води рачуна о правопису и граматичи.

11. У следећој реченици **подвучи** безвучне гласове.

Кад год пишем неком старијем по чину од себе, ја метнем знак дивљења.

12. Из следеће реченице **издвој** зубне и предњонепчане сугласнике. Пошто се неки гласови јављају више пута, довољно их је записати једанпут.
Колико су нам јада задавале те превртљиве речи у граматичи, толико још више и разни знаци који су, изгледа, зато измишљени да направе што већу збрку.

- a) Зубни сугласници: _____
- b) Предњонепчани сугласници: _____

13. Подвучене речи **замени** синонимима.

Тачке, запете, питања, дивљења и још читава гомила разних знакова, које је грешни **ђак** морао знати где да постави, без обавезе да их и **дошпице**, у животу, употребљава.

ђак _____
дошпице _____

14. **Заокружи** слова испред назива гласовних промена чије резултате запажаш у подвученој речи.

– Да ли она **џиска** тачка, сасвим на крају пута, мора бити крупнија од младеновачке или ћупријске? – питао је Живко Јањић.

- a) палатализација
- b) једначење сугласника по звучности
- v) једначење сугласника по месту творбе
- г) непостојање А
- д) промена Л у О
- ђ) губљење сугласника

ДИГИТАЛНИ УЏБЕНИЦИ

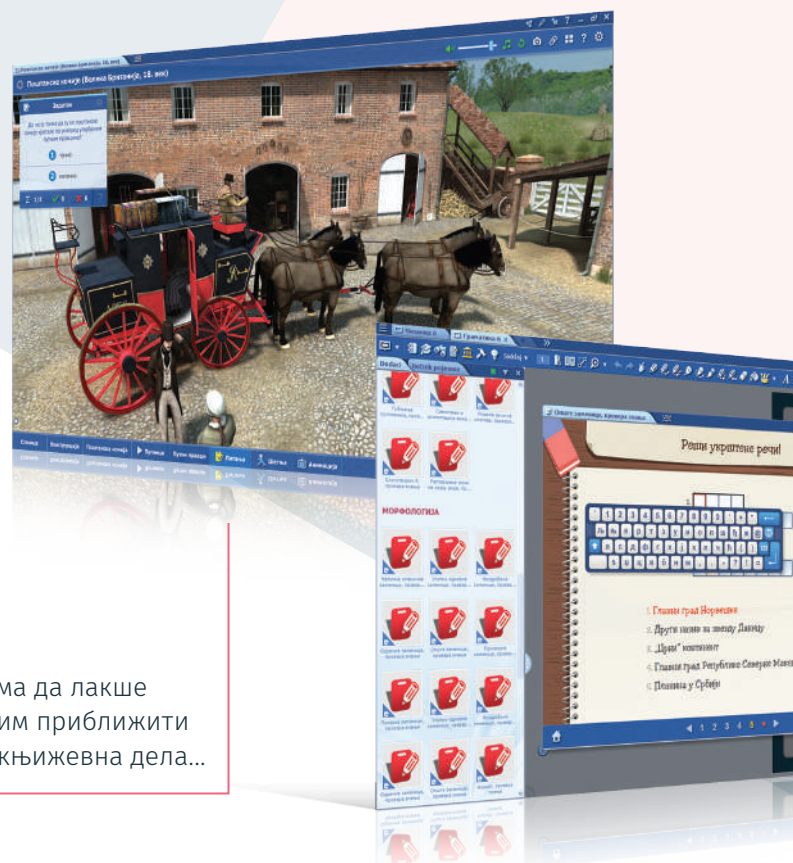
Савремени токови у образовању захтевају савремене уџбенике и наставна средства. Пратећи најновија достигнућа у области информационих технологија, издавачка кућа *Вулкан знање* припремила је савремене, модерне и креативне дигиталне уџбенике. Бројне су предности дигиталне наставе и жеља нам је да наставницима омогућимо креирање занимљиве, савремене, интерактивне наставе.

Дигитални уџбеници **Вулкан Е-ЗНАЊА** припремљени су на најсавременијој образовној платформи у Европи. Могу се користити и у онлајн и у офлајн режиму, као и на више уређаја: на интерактивној табли, рачунару, таблету, паметном телефону.

- Више од 1200 **ЗД анимација**, 900 **видео** и **аудио-записа**, **фотографија** и других различитих врста материјала.
- **Интерактивни тестови** за проверу знања за сваку лекцију.
- Могућност **самосталног креирања дигиталних садржаја**.

ЗД анимације помоћи ће ученицима да лакше савладају градиво и визуелно ће им приближити различите појаве, објекте, изуме, књижевна дела...

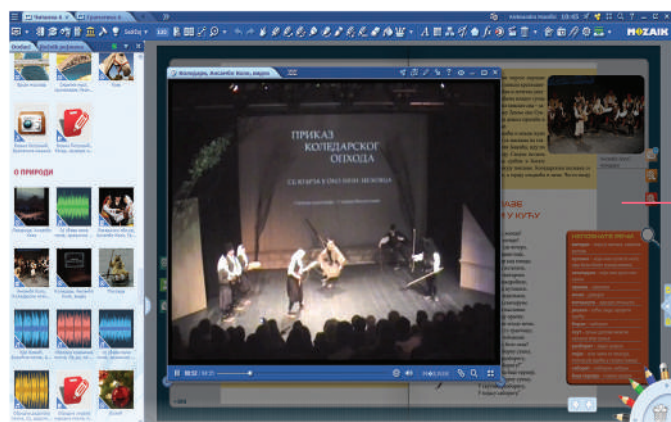

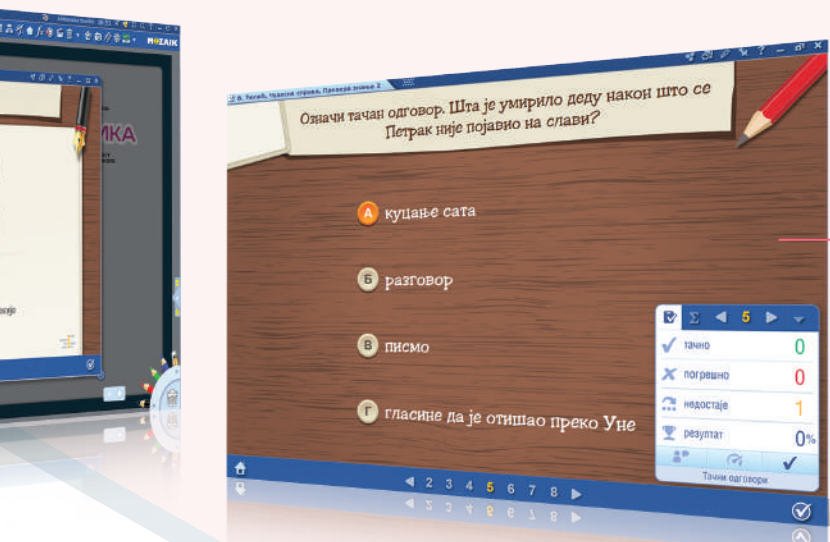
Алати **Дворана славних** и **Временска машина** у разним приказима показују познате људе, књижевнике, историјске личности широм света.

Галерија **фотографија**.

Аутентични **видео-записи** прате садржај наставних јединица.

Решавајући **интерактивне задатке и тестове**, ученици добијају повратну информацију да ли су тачно урадили задатак, као и резултат теста.

ЗА НАСТАВНИКЕ

У првој години коришћења уџбеника наше куће,
за наставнике смо припремили:

- читанку с дигиталним уџбеником;
- граматику с дигиталним уџбеником;
- радну свеску;
- приручник за наставнике (фасцикла + УСБ);
- педагошки дневник;
- плакат за учионицу.

Приручник* за наставнике у електронском облику садржи:

- програм наставе и учења за Српски језик и књижевност;
- правилник о оцењивању ученика у основним образовању;
- протокол о поступању у установи у одговору на насиље;
- предлог глобалног плана рада наставника и месечне планове;
- предлоге дневних припрема у ПДФ и Ворд формату;
- иницијални тест и четири контролна задатка за две групе;
- осам петнаестоминутних провера знања за две групе;
- предлоге припрема за индивидуализован рад са ученицима.

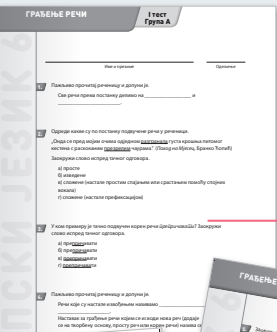
* На захтев наставника испоручујемо приручнике у штампаном облику.

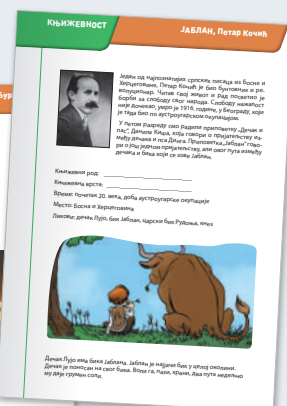
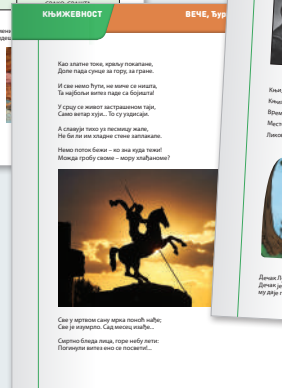
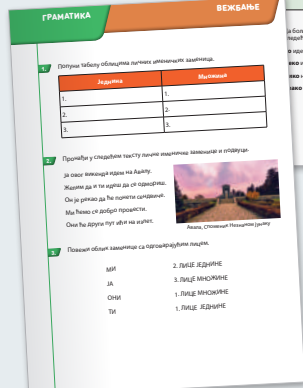
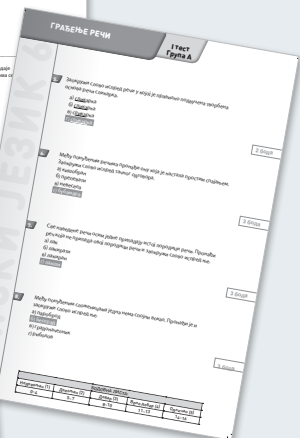
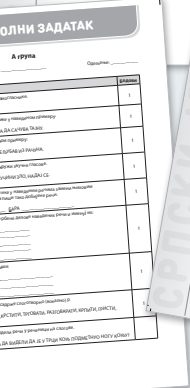
ЗАМЕНИЦЕ

ИМЕНИЧКЕ	ЛИЧНЕ	ЈЕДНИНА 1. ЛИЦЕ ЈА 2. ЛИЦЕ ТИ 3. ЛИЦЕ ОН, ОНА, ОНО ЗАМЕНИЦА ЗА СВАКО ЛИЦЕ СЕБЕ, СЕ	МНОЖИНА 1. ЛИЦЕ МИ 2. ЛИЦЕ ВИ 3. ЛИЦЕ ОНИ, ОНЕ, ОНА
	НЕЛИЧНЕ	УПИТНО-ОДНОСНЕ: КО / ШТА НЕОДРЕБЕНЕ: НЕКО / НЕШТО ОДРИЧНЕ: НИКО / НИШТА ОПШТЕ: СВАКО / СВАШТА	
ВЕКЪНЕ	ПРИСВОЈНЕ: МОЈ, ТВОЈ, ЊЕГОВ, ЊЕН, НАШ, ВАШ, ЊИХОВ, СВОЈ		
	ПОКАЗНЕ: ОВАЈ, ТАЈ, ОНАЈ, ОВАКАВ, ТАКАВ, ОНАКАВ, ОВОЛИКИ, ТОЛИКИ, ОНОЛИКИ		
	УПИТНО-ОДНОСНЕ: КОЈИ, КАКАВ, КОЛИКИ, ЧИЈИ		
	НЕОДРЕБЕНЕ: НЕКОЈИ, НЕКИ, НЕКАКАВ, НЕКОЛИКИ, НЕЧИЈИ		
	ОДРИЧНЕ: НИКОЈИ, НИЈЕДАН, НИКАКАВ, НИКОЛИКИ, НИЧИЈИ		
	ОПШТЕ: СВАКОЈИ, СВАКИ, СВАКАКАВ, СВАКОЛИКИ, СВАЧИЈИ, САВ, МА КОЈИ, МА КАКАВ, МА КОЛИКИ, МА ЧИЈИ, БИЛО КОЈИ, БИЛО КАКАВ, БИЛО КОЛИКИ, БИЛО ЧИЈИ, КОЈИ ГОД, КАКАВ ГОД, КОЛИКИ ГОД, ЧИЈИ ГОД, ИКОЈИ, ИКАКАВ, ИКОЛИКИ, ИЧИЈИ		

Предлози **контролних задатака** и петнаестоминутних тестова.

Наставни материјал за индивидуализован и прилагођен начин рада са ученицима за 5, 6, 7. и 8. разред.

ЛЕКТИРА ЗА ВИШЕ РАЗРЕДЕ

- Богата методичко-дидактичка апаратура.
- Детаљно објашњене непознате речи и изрази.
- Бројна питања за анализу и разумевање прочитаног књижевног дела.
- Питања за припрему за полагање завршног испита дата према моделу који ученике очекује на малој матури.
- Шарене стране – занимљив и поучан додатак који садржи: белешку о аутору, интересантне енциклопедијске одреднице тематски повезане са књижевним делом, које служе за проширивање знања и развијање опште културе и информисаности ученика.
- Приређивачи: професори српског језика и књижевности.

По новом Плану и програму, методички обрађена лектира!

КОМПЛЕТ ЛЕКТИРЕ ЗА ПЕТИ РАЗРЕД

КАО ЈАРКО ИЗА ГОРЕ СУНЦЕ, избор из народне књижевности
Бранислав Нушић, ХАЈДУЦИ
Марк Твен, ДОЖИВЉАЈИ ТОМА СОЈЕРА
У ЗЕМЉИ СРЕБРНИХ БРЕЗА, избор из ауторске књижевности

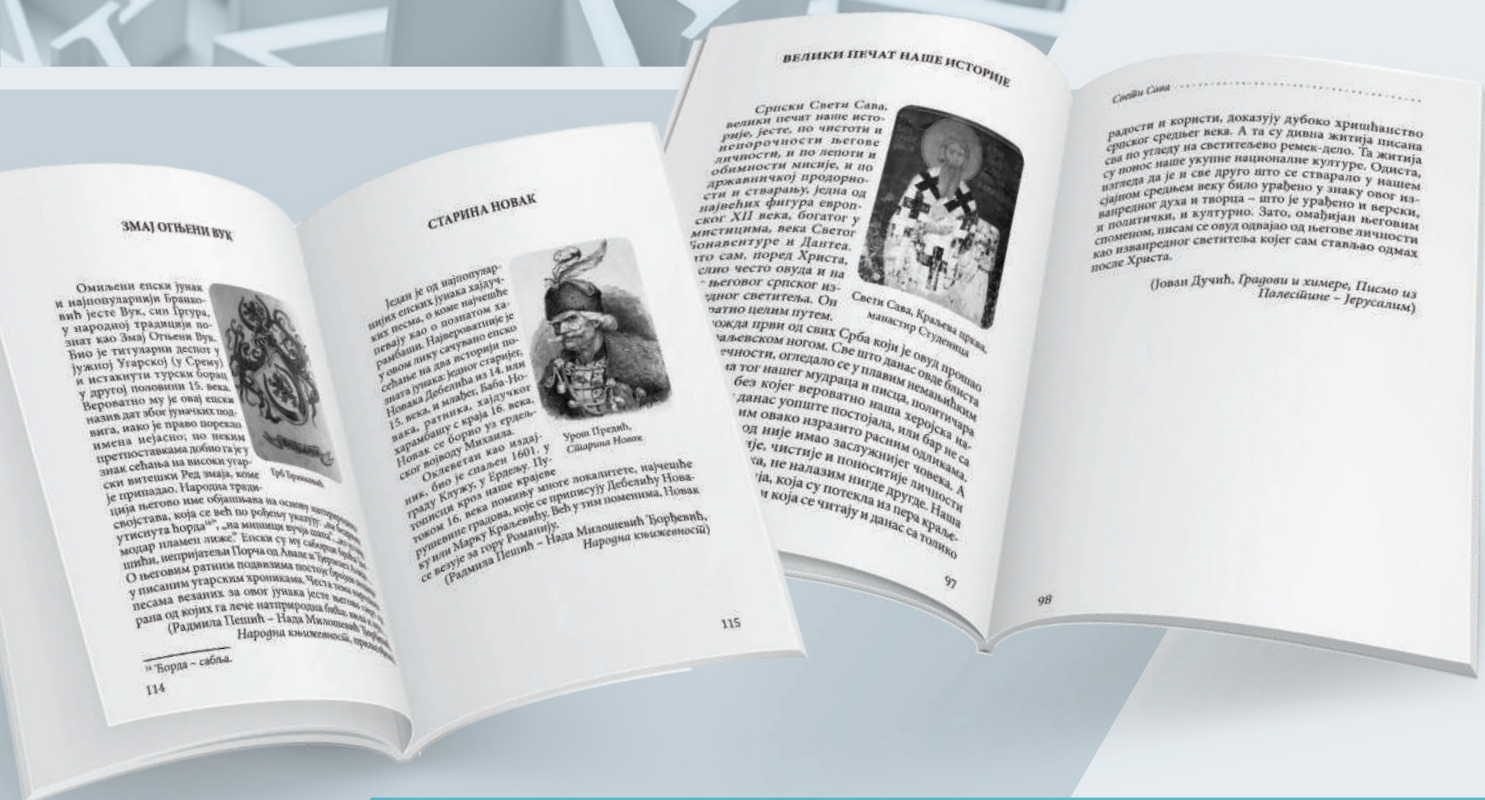
1 200 РСД, мек повез

КОМПЛЕТ ЛЕКТИРЕ ЗА ШЕСТИ РАЗРЕД

Бранко Ћопић, ОРЛОВИ РАНО ЛЕТЕ
Ференц Молнар, ДЕЧАЦИ ПАВЛОВЕ УЛИЦЕ
Бранислав Нушић, АУТОБИОГРАФИЈА
ЗЕМАЉСКО ЈЕ ЗА МАЛЕНО ЦАРСТВО,
избор из народне књижевности

1 200 РСД, мек повез

КОМПЛЕТ ЛЕКТИРЕ ЗА СЕДМИ РАЗРЕД

КРИЛА МОЈА, С ВАМА ЋУ ЛЕТЕТИ,
избор из народне књижевности

Јован Стерија Поповић, ПОКОНДИРЕНА ТИКВА

Антоан де Сент Егзипери, МАЛИ ПРИНЦ

СВЕТИ САВА, ЛЕВО ОД ЊЕГА ТЕЧЕ ВРЕМЕ, ДЕСНО ОД ЊЕГА
ТЕЧЕ ВРЕМЕ, Свети Сава у народној и ауторској књижевности

1 200 РСД, мек повез

Ивана Брлић Мажураковић
ПРИЧЕ ИЗ ДАВНИНА

230 РСД
мек повез

Џек Лондон
ЗОВ ДИВЉИНЕ

230 РСД
мек повез

Како да боље запамтиш лектуру коју читаш

ДНЕВНИК ЧИТАЊА ЗА 5, 6, 7. И 8. РАЗРЕД

ДОДАТНО НАСТАВНО СРЕДСТВО

АУТОРКА: Светлана Курћубић Ружић

ОДОБРЕНО

88 страна
520 РСД

64 стране
520 РСД

84 стране
520 РСД

84 стране
520 РСД

- Додатно наставно средство у коме ученици воде белешке док читају домаћу лектуру.
- Припрема за часове анализе домаће лектуре на часу.
- Засновано на Плану и програму наставе и учења за пети, шести, седми и осми разред.
- Налозима и задацима остварују се исходи прописани Планом и програмом за одређени разред.
- Програмирано, циљано читање књижевног дела.
- Популарисање читања и љубави према књижевности.
- Дневник је састављен из 2 дела:
 1. анализа књижевних дела на основу методички вођених питања;
 2. ученик постаје аутор и сам пише свој дневник о додатним делима из лектуре и омиљеним књигама.

КЊИЖЕВНА МЕМОРИЈА

АУТОРКА: Анђелка Петровић

Креативан и јединствен начин како да ученици запамте писце, дела, род и врсту за завршни испит.

Састављена из два дела, планера и 50 меморијских картица *Књижевна меморија* је вежбанка која ће ученицима помоћи да једноставно обнове дела и књижевне јунаке од 5. до 8. разреда.

Уз меморијске картице долазе и описи игара које ученици могу да играју са другарима, укућанима... Замишљене су као игре меморије којима се обнавља градиво сваког разреда помоћу слика писаца и цртежа-асоцијација које је ученик сам нацртао. Када предложене игре досаде, ученици могу да осмисле своје и наставе игру у групи или у пару. Важно је да савладају сва дела и писце јер је на завршном испиту сваки поен важан!

ВИРТУЕЛНА ШКОЛА

СВИ УЏБЕНИЦИ НА ЈЕДНОМ МЕСТУ,
УЗ МНОШТВО ВИДЕО-МАТЕРИЈАЛА
И ВИРТУЕЛНОГ ВОДИЧА!

www.3d.vulkanznanje.rs

СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ 5-8. РАЗРЕДА

Вулкан знање

Господара Вучића 245
11000 Београд

011/74-56-025

office@vulkanznanje.rs

www.vulkanznanje.rs

vulkanznanje

@vulkan_znanje

